

Sygn. akt I NSNc 643/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Wiak

Aleksander Stefan Popończyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa S. [...] Spółka Jawna w L.

przeciwko A. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 1 czerwca 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w L. z 29 grudnia 2017 r., sygn. II Nc [...]

- 1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w H. do ponownego rozpoznania;**
- 2. znosi wzajemnie koszty procesu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty z weksla wydanym w dniu 29 grudnia 2017 r., sygn. akt II Nc [...] Sąd Rejonowy [...] w L. nakazał pozwanej A. G., aby zapłaciła powodowi S. [...] Spółka Jawna w L. kwotę 1.479 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 19 grudnia 2017 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 227 zł tytułem zwrotu kosztów procesu albo wniosła w tymże terminie do tutejszego Sądu zarzuty.

W uzasadnieniu orzeczenia, sporządzonym w trybie art. 92 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154 ze zm., dalej: u.SN) Sąd Rejonowy wskazał, że pozwem z dnia 19 grudnia 2017 r. powód S. [...] Spółka Jawna w L., działający przez pełnomocnika będącego adwokatem, wniósł o orzeczenie nakazem zapłaty, że pozwana A. G. obowiązana jest zapłacić na rzecz powoda kwotę 1.479 złotych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od tej kwoty od dnia 19 grudnia 2017 r. do dnia zapłaty oraz kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych i uiszczoną opłatą skarbową od pełnomocnictwa.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, iż powód jako posiadacz weksla własnego *in blanco* wystawionego przez pozwaną, a następnie uzupełnionego jest legitymowany do wystąpienia z niniejszym roszczeniem. Pismem z dnia 22 listopada 2017 r. powód wezwał pozwaną do wykupu weksla w siedzibie spółki przy ul. P. w L., wyznaczając datę wykupu weksla na dzień 18 grudnia 2017 r. Pomimo wezwania pozwanej do wykupu weksla, pozwana nie udzieliła, do momentu wniesienia pozwu, żadnej odpowiedzi oraz nie stawiała się w miejscu i czasie wyznaczonym przez powoda jak i nie dokonała wykupu weksla.

Do pozwu został załączony weksel własny z dnia 17 lutego 2017 r. wypełniony na kwotę 1.479 zł płatny w dniu 18 grudnia 2017 r. w L. opatrzony podpisem A. G. jako wystawcę weksla (kopia weksla k. 13) oraz wezwanie do wykupu weksla skierowane do A. G. wraz z dowodem doręczenia (wezwanie do wykupu weksla k. 10, potwierdzenie odbioru k. 11).

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 485 § 2 k.p.c. sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym m.in. przeciwko zobowiązanemu z weksla należycie wypełnionego, którego prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości.

Zgodnie natomiast z treścią art. 9 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. prawo wekslowe (t.j. Dz.U. 2016, poz. 160; dalej: Prawo wekslowe) wystawca weksla odpowiada za przyjęcie i zapłatę weksla. Sąd Rejonowy uznał, że weksel stanowiący podstawę powództwa w niniejszej sprawie jest ważny. W ocenie Sądu weksel wystawiony przez pozwaną w dniu 17 lutego 2017 r. zawiera wszystkie elementy, od których uzależnione jest uznanie go za weksel ważny. Przepis art. 1 ust. 5 Prawa wekslowego, jak również art. 101 ust. 4 Prawa wekslowego wymaga oznaczenia płatności weksla. Jak wynika z treści tego weksla jako miejsce płatności został oznaczony L.. Sąd Rejonowy podkreślił, że wydanie weksla stworzyło domniemanie istnienia w chwili wydania weksla wierzytelności w wysokości sumy wekslowej i przerzuciło w ten sposób ciężar dowodu przeciwnego na dłużnika (por. uchwała Sądu Najwyższego z 7 stycznia 1967 r., III CZP 19/66).

Sąd Rejonowy wskazał, że wydając nakaz zapłaty oparł się na treści art. 485 § 2 k.p.c. oraz miał na względzie poglądy doktryny i orzecznictwa, które nie wyłączały możliwości zastosowania wskazanej normy prawnej w sprawach ze stosunków pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem. Sąd Rejonowy podkreślił, że wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości C-176/17, w którym dokonano wykładni art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) i stwierdzono, iż przepis ten należy interpretować w ten sposób, iż sprzeciwia się on przepisom krajowym, takim jak art. 485 § 2 k.p.c. pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję wierzytelności powstałej z umowy kredytu konsumenckiego, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie nakazu zapłaty nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy, jeżeli sposób wykonania prawa do wniesienia zarzutów od takiego nakazu nie pozwala na zapewnienie przestrzegania praw, które konsument opiera na tej dyrektywie zapadł w dniu 13 września 2018 r., a zatem już po wydaniu przez Sąd przedmiotowego nakazu zapłaty.

Dodatkowo Sąd Rejonowy zważył, że zarówno z treści pozwu jak i dołączonych do niego dokumentów nie wynikało, iż stroną postępowania jest konsument. W związku z powyższym Sąd nie podjął działań zmierzających do

sięgnięcia do stosunku podstawowego łączącego strony i podjęcia z urzędu oceny umowy łączącej przedsiębiorcę z konsumentem pod kątem istnienia niedozwolonych postanowień umownych. Wobec faktu, że z treści wezwania do wykupu weksla z dnia 24 listopada 2017 r., że termin jego wykupu upłynął w dniu 18 grudnia 2017 r., żądanie odsetek ustawowych za opóźnienie określone w pozwie od dnia 19 grudnia 2017 r. było uzasadnione. Żądanie to jest też zgodne z treścią art. 481 § 1 k.c., którego norma wskazuje, że jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

Mając na uwadze powyższe, Sąd wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym zgodnie z żądaniem pozwu.

O kosztach procesu Sąd orzekł stosownie do treści art. 98 § 1 k.p.c., nakazując zapłacić pozwanej na rzecz powoda kwotę 227 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Na powyższą kwotę składają się: kwota 30 zł stanowiąca opłatę od pozwu, kwota 17 zł będąca opłatą skarbową od udzielonego pełnomocnictwa oraz kwota 180 zł stanowiąca wynagrodzenie pełnomocnika powoda - adwokata ustalonego zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015, poz. 1800).

Sąd wyjaśnił, że orzekając w nakazie zapłaty o obowiązku zapłaty przez pozwaną na rzecz powoda kwoty dochodzonej pozwem nie określił terminu dwóch tygodni na dokonanie tejże czynności, a brak ten był wywołany oczywistą omyłką. Sąd wskazał, że wraz z doręczonym nakazem zapłaty pozwana otrzymała pouczenie o prawie do złożenia zarzutów od nakazu zapłaty w terminie określonym w art. 491 k.p.c. (pouczenie k. 87). Zatem znane jej były warunki i terminy do złożenia przysługującego jej środka zaskarżenia.

Prokurator Generalny, działając na podstawie art. 89 § 1 i 2 w zw. z art. 115 § 1 i 1a u.SN, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej poprzez zagwarantowanie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 ust. 1 i 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia

2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78. poz. 486 ze zm.; dalej: Konstytucja), takich jak prawo do własności oraz ochrona konsumenta, a ponadto prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, jako sprawiedliwości proceduralnej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w L., II Wydział Cywilny w dniu 29 grudnia 2017 r., sygn. akt II Nc [...] w sprawie z powództwa S. [...] Spółka Jawna w L. przeciwko A. G. o zapłatę. Skarżący zarzucił:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 ust. 1 i art. 76 Konstytucji, takich jak prawo do własności oraz ochrona konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, poprzez orzeczenie w następstwie wyłącznie formalnego sprawdzenia czy weksel przedłożony przez powódkę został należycie wypełniony, a jego treść i prawdziwość nie budzi wątpliwości nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla, wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki zawartej przez A. G. z Funduszem K. Sp. z o.o. z siedzibą w L., bez uwzględnienia konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i bez zbadania przez Sąd z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji, gdy zawarte w niej zapisy odnoszące się do rażąco wygórowanych i nieproporcjonalnych do wysokości udzielonej pożyczki kosztów pozaodsetkowych w postaci prowizji, stanowiącej *de facto* ukryte oprocentowanie pożyczki na poziomie zabronionym przez prawo i w istocie zmierzającej do obejścia zakazu lichwy, w sposób istotny naruszały równowagę kontaktową na niekorzyść pozwanej konsumentki i implikowało obowiązek zbadania przez Sąd jej postanowień w kontekście zgodności z art. 36a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2019, poz. 1083; dalej: u.k.k.) w zw. z art. 385¹ k.c. i winno skutkować, zgodnie z art. 486 § 1 k.p.c. (Dz.U. 2018, poz. 1360 ze zm., w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania nakazu zapłaty) skierowaniem sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się powodowej Spółki i naruszało prawo do własności A. G. jako konsumenta, a także godziło w prawo

do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej mającej zapewnić pozwanej rzetelność prawa do sądu i pozbawiło pozwaną skutecznej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi wynikającymi z art. 7 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993.95.29);

2. rażące naruszenie:

- prawa procesowego tj. przepisu art. 37¹ § 1 k.p.c., poprzez jego zastosowanie jako kryterium właściwości miejscowej Sądu Rejonowego w L. ze względu na dochodzenie roszczenia przeciwko zobowiązanemu z weksla *in blanco*, którego miejsce płatności określono na L., w sytuacji gdy powodowa Spółka w żaden sposób nie wykazała, że właściwość ta była indywidualnie uzgodniona z pozwaną - konsumentem, a tym samym zachodziły uzasadnione wątpliwości, czy decyzja powódki, co do wypełnienia weksla *in blanco* w zakresie miejsca jego płatności nie była wynikiem zastosowania klauzuli niedozwolonej w rozumieniu art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 3 k.c., a więc klauzuli bezskutecznej, a wobec tego rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy w L. jako sąd niewłaściwy miejscowo, nie było dopuszczalne, albowiem zachodziły podstawy do przekazania sprawy sądowi właściwemu na podstawie art. 200 § 1 k.p.c., według kryterium z art. 27¹ k.p.c., ze względu na miejsce zamieszkania pozwanej; prawa procesowego pod postacią art. 486 § 1 w zw. z art. 485 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r., Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2018, poz. 1360 ze zm. w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania orzeczenia) w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993.95.29) poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, skutkujące wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla uwzględniającym w całości powództwo S. [...] Spółka Jawna w L. przeciwko A. G. o zapłatę, w sytuacji gdy z ustalonych w sprawie okoliczności wynikało jednoznacznie, iż weksel *in blanco* będący podstawą dochodzonego w sprawie roszczenia był pochodną zawartej przez pozwaną umowy o charakterze konsumenckim i ją zabezpieczał, zaś sama treść weksla nasuwała w związku z tym uzasadnione wątpliwości czy kwota wykupu weksla objęta żądaniem pozwu,

nie była wynikiem zastosowania przez powoda zapisów sprzecznych z ustawą lub zasadami współżycia społecznego bądź klauzul abuzywnych, co implikowało obowiązek Sądu zbadania jej postanowień celem ustalenia czy dochodzone roszczenie jest zasadne i czy nie doszło do naruszenia przepisów chroniących pozwaną jako konsumentkę przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, a w konsekwencji do stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty i konieczności skierowania sprawy do postępowania zwykłego;

- prawa procesowego tj. art. 491 § 1 i 3 k.p.c. poprzez zaniechanie wskazania w wydanym nakazie zapłaty z dnia 29 grudnia 2017 r. sygn. II Nc [...] terminu do zaspokojenia przez pozwaną A. G. roszczenia powodowej spółki a tym samym zaniechanie prawidłowego jej pouczenia o terminie uprawniającym do wzruszenia wydanego orzeczenia i wywiedzenia od niego zarzutów,

- prawa materialnego tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegającego na wadliwym uznaniu, że umowa pożyczki, w której pożyczkobiorca zobowiązał się do zapłaty pożyczki w kwocie 1.000,00 zł, opłaty prowizyjnej w wysokości 1.000,00 zł oraz odsetek umownych w łącznej kwocie 202,02 zł jest w całości ważna jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel, z uwagi na regulacje dotyczące zastrzeżenia prowizji mającej charakter „lichwiarski” sprzeczne są z celem i naturą umowy pożyczki oraz zmierzały do obejścia prawa, to jest przepisów określonych w art. 359 § 2¹ k.c., a także są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, co powoduje, że w opisanym zakresie umowa ta jest nieważna w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. w zw. z § 3 k.c. jako sprzeczna z ustawą;

- prawa materialnego tj. art. 22¹ k.c. w zw. z art. 36a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2019, poz. 1083; dalej: u.k.k.) w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe niezastosowanie do pozwanej jako konsumenta, podczas gdy z okoliczności sprawy nie wynikało, aby dokonane przez nią czynności prawne w postaci zawarcia umowy pożyczki i wystawienia weksla *in blanco* były związane z jej działalnością gospodarczą lub zawodową, a w konsekwencji zaniechanie dokonania przez Sąd obowiązkowej kontroli postanowień tej umowy w trybie art. 385¹ § 1 k.c., w sytuacji gdy w umowie pożyczki gotówkowej z dnia 17 lutego 2017 r. zawartej pomiędzy A. G.

a Funduszem K. Spółka z o.o. z siedzibą w L., zabezpieczonej wekslem *in blanco* stanowiącym podstawę dochodzonego roszczenia, jakkolwiek wysokość kosztów pozaodsetkowych w postaci prowizji w łącznej kwocie 1.000,00 zł, została wprawdzie ustalona na poziomie nieprzekraczającym maksymalnego pułapu określonego w art. 36a u.k.k., to nie wyłączało to obowiązku Sądu weryfikacji czy takie ustalenie ma nieuczciwy charakter, zwłaszcza, że stosunek sumy tych kosztów do wysokości rzeczywiście udzielonych A. G. środków w wysokości 750,00 zł, stanowił niedozwolone zastrzeżenie umowne prowadzące do istotnej i niczym nieuzasadnionej nierównowagi obowiązków stron na niekorzyść pozwanej jako konsumenta.

Skarżący, na podstawie art. 91 § 1 oraz art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 388 § 1 k.p.c. wniósł o uchylenie nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w L., II Wydział Cywilny w dniu 29 grudnia 2017 r., za sygn. akt II Nc [...] w sprawie z powództwa S. [...] Spółka Jawna w L. przeciwko A. G. o zapłatę w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w/w Sądowi oraz pozostawienie mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie skutkujące uchyleniem zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazaniem Sądowi Rejonowemu w H. do ponownego rozpoznania.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu

z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego - a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy, może być wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczególnych - uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga

równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu - jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC) - nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (zob. wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., Riabikh przeciwko Rosji, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej

Polskiej nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek innych okoliczności, które mogłyby uzasadniać ocenę, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w L. nie może także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ponadto, jest to pierwsza skarga nadzwyczajna w niniejszej sprawie. Reasumując, należy stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania jednej z przesłanek szczególnych skargi za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny sformułował przeciwko zaskarżonemu nakazowi zapłaty wydanemu przez Sąd Rejonowy w L., II Nc [...] zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

Po pierwsze, na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 ust. 1 i art. 76 Konstytucji, czyli zasady ochrony własności i zasady ochrony konsumenta, jako strony słabszej w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Do naruszenia tego miało dojść na skutek wydania nakazu zapłaty wierzytelności wynikającej z zawartej przez pozwaną z powódką umowy pożyczki, bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów tej umowy.

Sąd Najwyższy uznał zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP, który określa podstawowe gwarancje konstytucyjne w zakresie ochrony konsumenta w stosunkach z przedsiębiorcą za zasadny. Zgodnie z art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Skarżący słusznie stwierdził, że norma zawarta w art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ma określoną treść normatywną i może być bezpośrednio stosowana, a wynikający z niej obowiązek zapewnienia właściwej ochrony konsumentów spoczywa na każdym organie i instytucji publicznej, której właściwość obejmuje kwestie dotyczące konsumentów, w tym również na sądach. Powyższe znalazło potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władzę publiczną - w tym również sądy powszechne - do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniany zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (wyroki TK: z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2011 r., K 8/09). Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta zakłada, że konsument ma słabszą pozycję kontraktową niż przedsiębiorca, dlatego „wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (wyrok TK z 11 lipca 2011 r., P 1/10). Z tych względów Sąd Najwyższy uznawał art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN (wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21).

Rekonstrukcja ponadustawowych standardów ochrony konsumentów w Rzeczypospolitej Polskiej wymaga uwzględnienia również przepisów Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.). Potwierdza to orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym

przyjmuje się, że zakres ochrony konsumentów wynikający z art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej należy oceniać z uwzględnieniem zasad i wymagań prawa unijnego, z uwagi na zakres implementowania regulacji unijnych dotyczących prawa konsumenckiego do krajowego porządku prawnego (wyroki Sądu Najwyższego: z 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21). Podstawowe znaczenie dla wyznaczenia zakresu tej ochrony ma Dyrektywa Rady Unii Europejskiej nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, poz. 95, s. 29, dalej: Dyrektywa 93/13), która nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych środków, mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Pojęcie „konsument” użyte w art. 76 Konstytucji ma charakter autonomiczny i nie może być rozumiane wyłącznie w znaczeniu cywilnoprawnym, zgodnie z art. 22¹ k.c. Potwierdza to orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym norma ta zapewnia ochronę „wszelkim podmiotom, w szczególności osobom fizycznym” mającym słabszą pozycję wobec profesjonalnego podmiotu (wyroki TK: z 2 grudnia 2008 r., K 37/07; z 13 września 2005 r., K 38/04). Natomiast pojęcie „konsument” na gruncie art. 22¹ k.c. ma węższe znaczenie, ponieważ dotyczy wyłącznie osób fizycznych, dokonujących czynności prawnej z przedsiębiorcą, niezwiązanej bezpośrednio z jego działalnością gospodarczą lub zawodową.

W analizowanej sprawie pozwana występuje właśnie jako konsument w znaczeniu art. 22¹ k.c. Z treści pozwu wynika, że A. G. zawarła umowę pożyczki jako osoba fizyczna z przedsiębiorcą. Nie zawarła tej umowy w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej lub zawodowej. Skoro zatem nie ulega wątpliwości, że pozwana jako strona umowy pożyczki jest konsumentem w rozumieniu art. 22¹ k.c., to nie może być wątpliwości, iż w przedmiotowej sprawie jej ochrona jako pozwanej wchodzi w zakres art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ochrona konsumenta przed klauzulami niedozwolonymi w umowach jest skuteczna *ex lege* i sąd może dokonać ustaleń w tym przedmiocie także z urzędu,

podczas rozpoznawania sprawy z udziałem konsumenta (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 3 sierpnia 2021 r., I NSNc 232/21). Co więcej, niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest *ex lege* pozbawione mocy wiążącej od samego początku i każdy organ orzekający w sprawie dotyczącej roszczenia z umowy z udziałem konsumenta jest obowiązany z urzędu to uwzględnić, chyba że konsument temu się sprzeciwi w sposób niewymuszony i jednoznaczny (uchwała Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2018 r., III CZP 114/17).

Podobnie, w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) wyrażono przekonanie, że sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne, wchodzące w zakres stosowania Dyrektywy 93/13, mają nieuczciwy charakter. W razie potwierdzenia takiego stanu rzeczy, sąd powinien z urzędu zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje dotyczące stanu faktycznego i prawnego (por. wyroki TSUE z: 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17; 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15 i C-308/15).

W orzecznictwie TSUE odniesiono się także wprost do kwestii dochodzenia roszczenia z weksla *in blanco*, stanowiącego zabezpieczenie wierzytelności wynikającej z konsumenckiego charakteru stosunku podstawowego. Podniesiono m.in., że przepisy Dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie takiemu rozumieniu przepisów art. 10 w zw. z art. 17 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. 2016, poz. 160), które nie pozwala na działanie sądowi z urzędu w sytuacji, gdy ma on silne i uzasadnione przekonanie, oparte na materiałach nie pochodzących od stron postępowania, z których wynika, iż umowa stanowiąca źródło stosunku podstawowego jest przynajmniej częściowo nieważna, a powód dochodzi swojego roszczenia z weksla *in blanco*, pozwany zaś nie zgłasza zarzutów i zachowuje się biernie. W takiej sytuacji sąd ten powinien z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter, i w tym zakresie zażądać od przedsiębiorcy pisemnego zapisu tych postanowień, tak aby zapewnić poszanowanie praw konsumentów wynikających z Dyrektywy 93/13 (por. wyrok TSUE z 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18). W badanej sprawie Sąd Rejonowy w L. dysponował treścią

umowy zawartej między przedsiębiorcą i konsumentem, co tym bardziej świadczyło o jego obowiązku zbadania, czy postanowienia umowy mają nieuczciwy charakter.

Nie ulega zatem wątpliwości, że jeżeli dochodzone pozwem roszczenie wynika z weksla *in blanco*, stanowiącego zabezpieczenie wierzytelności głównej, wynikającej z umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, zapewnienie ochrony określonej w Dyrektywie 93/13 wymaga, aby sąd rozpoznał sprawę przy uwzględnieniu konsumenckiego charakteru stosunku podstawowego. Na istnienie takiego obowiązku wskazał wprost Sąd Najwyższy w wyroku z 28 października 2020 r. (I NSNc 22/20), stwierdzając, że „[s]ąd, przed którym prowadzone jest postępowanie nakazowe z weksla wobec konsumenta, obok przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, musi także z urzędu stosować przepisy mające na celu ochronę konsumenta.” (por. także wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20).

Sąd Rejonowy w L. w niniejszej sprawie zastosował bezpośrednio regulacje Kodeksu postępowania cywilnego, nie uwzględniając w ogóle konsumenckiego charakteru podstawowego stosunku prawnego, a w konsekwencji - przepisów o ochronie konsumenta. Wydając zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla naruszył zasadę ochrony konsumentów wynikającą z art. 76 Konstytucji, nie zapewniając konsumentowi ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi w sposób, jakiego wymaga Dyrektywa 93/13. Wydając nakaz zapłaty nie uwzględnił okoliczności, że weksel na którym oparte zostało roszczenie, służył zabezpieczeniu wierzytelności konsumenckiej i tym samym nie uwzględnił ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, wynikającej z Dyrektywy 93/13.

Po drugie, na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN, Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu nakazowi zapłaty rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. i art. 359 § 2¹ k.c., art. 22¹ k.c. w zw. z art. 36a u.k.k. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. oraz prawa procesowego, tj. art. 37¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 3 k.c. i art. 27¹ k.p.c. i art. 491 § 1 i 3 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że dokonując oceny czy doszło do rażącego naruszenia prawa, należy ocenić łącznie następujące okoliczności: wagę naruszonych norm, stopień ich naruszenia oraz ujemne skutki

dla stron postępowania (wyroki Sądu Najwyższego z: 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; 30 czerwca 2021 r. I NSNc 179/20).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Powołany przepis art. 385¹ § 1 k.c., co istotne, został wprowadzony do Kodeksu cywilnego w drodze implementacji postanowień Dyrektywy 93/13 (art. 3 i art. 6 ust. 1). Zawarte w nim ograniczenia mają zapewnić ochronę konsumentowi znajdującemu się w słabszej pozycji poprzez kształtowanie jego praw i obowiązków w sposób niwelujący nierównowagę wobec przedsiębiorcy. Wprowadza on w stosunku do niedozwolonych postanowień umownych sankcję bezskuteczności, która powstaje z mocy prawa i działa od chwili zawarcia umowy obejmującej klauzulę niedozwoloną. Bezskuteczność ta ma charakter częściowy - nieskuteczne w stosunku do konsumenta jest wyłącznie niedozwolone postanowienie umowne, a strony pozostają związane umową w pozostałym zakresie. Orzeczenie sądu, który stwierdza niedozwolony charakter postanowienia umownego, ma charakter deklaracyjny - wobec przyjęcia, że ochrona konsumenta przed niedozwolonymi postanowieniami umownymi jest skuteczna *ex lege* i działa *ex tunc*, tj. od chwili zawarcia umowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 sierpnia 2021 r., I NSNc 232/21). Tak też przyjęto w uchwale Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2018 r. (III CZP 114/17) - niedozwolone postanowienie umowy w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest *ex lege* pozbawione mocy wiążącej od samego początku i każdy organ orzekający w sprawie dotyczącej roszczenia z umowy z udziałem konsumenta jest obowiązany z urzędu to uwzględnić, chyba że konsument temu się sprzeciwi w sposób niewymuszony i jednoznaczny. Konsekwencją nieuwzględnienia z urzędu przez sąd niedozwolonych postanowień umownych, jest naruszenie art. 385¹ § 1 k.c.

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej również przyjmuje się, że obowiązek oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy

spoczywa na organach wymiaru sprawiedliwości (wyrok TSUE z 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 77 i przytoczone tam orzecznictwo). Sądy krajowe z urzędu weryfikują czy postanowienia umowne mają nieuczciwy charakter, stosując przy tym przepisy proceduralne w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi skuteczną ochronę (wyrok TSUE ETPC z 30 maja 2013 r., Jörös, C-397/11, pkt 53). Z tego obowiązku nie zwalnia sądu również brak aktywności po stronie konsumenta (wyrok TSUE z 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito SA, C-618/10, pkt 57). W postępowaniu nakazowym, gdy powód dochodzi swojego roszczenia na podstawie weksla, służącego zabezpieczeniu wierzytelności wynikającej z umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, sąd również jest zobowiązany z urzędu do zbadania i oceny postanowień umownych pod kątem ich ewentualnego nieuczciwego charakteru (wyrok TSUE z 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, pkt 40 oraz 77).

Gdy dochodzone pozwem roszczenie, tak jak w niniejszej sprawie, wynika z weksla *in blanco*, stanowiącego zabezpieczenie wierzytelności wynikającej z umowy zawartej pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, zapewnienie ochrony określonej w Dyrektywie 93/13 wymaga, aby sąd rozpoznał sprawę przy uwzględnieniu treści stosunku podstawowego. Tak więc Sąd Rejonowy w L. był zobowiązany z urzędu dokonać oceny abuzywności postanowień umowy pożyczki stanowiącej podstawę stosunku podstawowego pomiędzy powódką a pozwaną, co wymagało skierowania sprawy do postępowania zwykłego.

W art. 385³ k.c. ustawodawca wymienił przykładowe niedozwolone postanowienia umowne, w punkcie 23 uznając za takie te, które narzucają rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy. W rozpoznawanej sprawie zastosowano art. 37¹ § 1 k.p.c., który określał właściwość przemienną sądu w sprawach z powództwa przeciwko zobowiązanemu z weksla.

Swoboda powódki w wypełnieniu weksla *in blanco* obejmująca także miejsce płatności narzuca rozpoznanie sprawy przez sąd, który nie jest miejscowo właściwy. W przedmiotowej sprawie powódka wniosła powództwo do Sądu Rejonowego w L., powołując się na art. 37¹ § 1 k.p.c. i wskazując, że weksel stanowiący

zabezpieczenie roszczeń powódki został wypełniony zgodnie z porozumieniem wekslowym, które pozwalało jej na wypełnienie weksla „według własnego uznania”. Zgodnie z treścią powołanego przepisu, powództwo przeciwko zobowiązanemu z weksla lub czeku można wytoczyć przed sąd miejsca płatności.

Sąd Rejonowy w L. wziął pod uwagę wyłącznie treść weksla, a pominął okoliczność, że powódka była uprawniona do wypełnienia weksla „według własnego uznania”, a zatem, była wyłącznie uprawniona do wskazania miejsca płatności weksla. W konsekwencji Sąd Rejonowy w L. nie przeprowadził oceny tego postanowienia umownego pod kątem jego dopuszczalności, co, jak już wskazano powyżej, powinno nastąpić z urzędu. Tego rodzaju zastrzeżenie ma charakter niedozwolonego postanowienia umownego, o którym stanowi art. 385³ pkt 23 k.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sprawie z powództwa przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi zobowiązanemu z weksla, sąd z urzędu uwzględnia nieskuteczność powołania się na podstawę właściwości miejscowej z art. 37¹ § 1 k.p.c. (uchwała Sądu Najwyższego z 19 października 2017 r., III CZP 42/17). Powyższe koresponduje z treścią pkt 1 lit. q załącznika do Dyrektywy 93/13, zgodnie z którym za niedozwolone uznaje się postanowienie umowne, uprawniające przedsiębiorcę do wskazania sądu do rozpoznania sprawy, położonego daleko od miejsca zamieszkania konsumenta (wyrok TSUE z 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM Zrt., C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 41). Celem regulacji jest eliminowanie postanowień umownych umożliwiających przedsiębiorcy dokonanie jednostronnego i arbitralnego wyboru sądu właściwego do rozpoznania sprawy, którego położenie jest korzystne dla przedsiębiorcy, natomiast konsumenta pozbawia właściwej ochrony prawnej. Na marginesie należy wskazać, że w aktualnym stanie prawnym przepis art. 31 § 2 k.p.c., wprowadzony ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469), wyłącza stosowanie przepisów o właściwości przemiennej (w tym art. 37¹ § 1 k.p.c.) w sprawach przeciwko konsumentom.

Sąd Rejonowy w L. powinien z urzędu dokonać oceny skuteczności powołania się przez powódkę na treść art. 37¹ § 1 k.p.c., uznając je za niedozwolone postanowienie. Sąd ten jako niewłaściwy miejscowo do rozpoznania

sprawy, powinien przekazać sprawę sądowi właściwemu w trybie art. 200 § 1 w zw. z art. 27 § 1 k.p.c. Nadto, Sąd ten nie dysponował umową pożyczki, nie mógł zatem zbadać, czy powódce przysługiwało wyłączne uprawnienie do wypełnienia weksla według własnego uznania, w tym do wskazania siedziby powoda jako miejsca zapłaty weksla.

Niezastosowanie przepisów art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. doprowadziło do rozpoznania sprawy przez sąd niewłaściwy miejscowo, a w świetle okoliczności sprawy naruszenie to należy uznać za rażące. O ile bowiem samo rozpoznanie sprawy przez sąd niewłaściwy miejscowo nie stanowi ze swej istoty rażącego naruszenia prawa, to w okolicznościach niniejszej sprawy właściwość miejscowa sądu jest ściśle związana z jej konsumenckim charakterem. Nie ulega wątpliwości, że Sąd Rejonowy w L. powinien był powziąć wątpliwości co do zgodności z prawem umowy stanowiącej podstawę zobowiązania zabezpieczonego wekslem *in blanco* i zbadać jej treść w toku postępowania rozpoznawczego, a w baku tej czynności upatrujemy rażącego naruszenia prawa pozwanych jako konsumentów, to tak samo należy ocenić zarzut braku właściwości miejscowej sądu, skoro jego źródło stanowią zapisy umowy o charakterze abuzywnym, wynikające z konsumenckiego charakteru sprawy. Konsument, przeciwko któremu wytoczono postępowanie przed sądem odległym o setki kilometrów od miejsca jego zamieszkania, ze względów finansowych i organizacyjnych, może zostać pozbawionych możliwości obrony swoich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.), co stoi w sprzeczności zarówno z treścią art. 45 ust. 1 Konstytucji jak i art. 6 ust. 1 EKPC. Koszty podróży, noclegu dla pozwanego, koszty pomocy prawnej, mogą stanowić istotną przeszkodę w dostępie do sądu, a tym samym pogarszać jego sytuację wobec przeciwnika procesowego jakim jest przedsiębiorca.

Sąd Najwyższy uznał za niezasadny zarzut rażącego naruszenia art. 491 § 1 i 3 k.p.c. poprzez zaniechanie wskazania w wydanym nakazie zapłaty z dnia 29 grudnia 2017 r. sygn. II Nc [...] terminu do zaspokojenia przez pozwaną A. G. roszczenia powodowej spółki, a tym samym zaniechanie prawidłowego jej pouczenia o terminie uprawniającym do wzruszenia wydanego orzeczenia i wywiedzenia od niego zarzutów. Jak słusznie wskazano w uzasadnieniu

zaskarżonego orzeczenia, pozwana została prawidłowo pouczone o środkach i terminie zaskarżenia nakazu zapłaty.

Jak już wspomniano, obok powołanej w skardze nadzwyczajnej podstawy szczegółowej (art. 89 § 1 pkt 1 oraz pkt 2 u.SN), w przypadku każdej skargi nadzwyczajnej dokonywana jest kontrola konstytucyjności konkretnych aktów stosowania prawa w oparciu o ogólną przesłankę funkcjonalną, przy czym w tym przypadku chodzi o wykazanie, iż uwzględnienie skargi jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, czyli normą wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP. Z samej natomiast natury tej normy, mającej ewidentnie charakter zasady, wynika konieczność stosowania zasady proporcjonalności przy ocenie stopnia jej realizacji czyli stopnia zgodności z nią poszczególnych aktów władzy publicznej (por. R. Alexy, *A Theory of Constitutional Rights*, tłum. J. Rivers, Oxford 2002, s. 66-67).

Oceny tej zgodności dokonuje się w związku z tym poprzez konfrontację zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej z innymi zasadami w celu optymalizacji zakresów, w jakich te poszczególne zasady faktycznie kształtują stosunki społeczne. Jak już wspomniano, wynika to z natury norm-zasad, które wymagają realizacji w możliwie najszerszym zakresie, jaki jest możliwy w danych warunkach prawnych i faktycznych (R. Alexy, *A Theory of Constitutional Rights ...*, s. 47-48). Z tym teoretycznym ujęciem w pełni koresponduje również sposób sformułowania art. 89 § 1 *principium* u.SN, w którym nie mówi się o przestrzeganiu lub nienaruszeniu wskazanej w nim normy-zasady ale o konieczności zapewnienia zgodności z tą zasadą. Jest ona zatem swoistym celem kontroli nadzwyczajnej - stanem, który powinien zostać urzeczywistniony w wyniku rozpatrzenia skargi (zapewnienie zgodność z art. 2 Konstytucji).

Ten szczególny charakter zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wyraża się również w jej złożonym charakterze. W istocie daje ona wyraz - pojmowanemu zgodnie z nowoczesnymi kategoriami intelektualnymi - ideałowi sprawiedliwego sposobu urzędowania wspólnoty politycznej. Z tego też względu, musi mieć ona szczególnie

złożony charakter. Dlatego ujmuje się ją jako kompleks szeregu składowych zasad, pozostających względem siebie we wzajemnie bardzo zróżnicowanym stosunku. Z tego właśnie względu, orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego wyinterpretowało z zasady demokratycznego państwa prawnego szereg zasad pochodnych, które w literaturze grupowane są według różnych typologii, które zawsze jednak mają wyrażać ideał państwa sprawiedliwego. Wskazuje się w tym kontekście, jako na wynikające z art. 2 Konstytucji RP, m.in. zasadę zaufania obywatela do państwa i zasadę bezpieczeństwa prawnego jednostki (por. P. Tuleja, *Komentarz do art. 2 [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), Konstytucja RP, t. 1, Komentarz do art. 87-243*, Warszawa 2016, s. 223-228), które wydają się mieć istotne znaczenie dla należytego przeprowadzenia kontroli nadzwyczajnej w niniejszym postępowaniu.

W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego ochronie konstytucyjnej podlegać musi zaufanie obywateli nie tylko do litery prawa, ale przede wszystkim do sposobu jego interpretacji przyjmowanej w praktyce stosowania prawa przez organy państwa (zob. wyroki: z 9 października 2001 r., SK 8/00; z 27 kwietnia 1997 r., U 11/97). Państwo powinno być zatem lojalne wobec adresatów norm, które stanowi (zob. wyroki: z 20 stycznia 2009 r., P 40/07; z 15 lutego 2005 r., K 48/04, OTK ZU 2005, nr 2, poz. 15). Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że w demokratycznym państwie prawnym stanowienie i stosowanie prawa nie może być pułapką dla obywateli (zob. wyroki TK: z 20 stycznia 2009 r., P 40/07; orzeczenie z 3 grudnia 1996 r., K. 25/95, OTK ZU 1996, nr 6, poz. 52; z 10 kwietnia 2001 r., U 7/00, OTK ZU 2001, nr 3, poz. 56; z 5 listopada 2002 r., P 7/01, OTK ZU 2002, nr 6, poz. 80; z 7 czerwca 2004 r., P 4/03, OTK ZU 2004, nr 6, poz. 55; z 15 lutego 2005 r., K 48/04; z 29 listopada 2006 r., SK 51/06, OTK ZU 2006, nr 10, poz. 156). Stanowisko to prezentuje również Sąd Najwyższy (zob. postanowienia: z 18 czerwca 2020 r., I NSNc 45/19; z 22 maja 2019 r., I NSNc 3/19, z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; z 26 lipca 2007 r., IV KK 174/07; wyroki: z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; z 13 maja 2020 r., I NSNc 28/19).

Skarżący wskazał w *petitum* skargi, iż wnosi ją z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i powtórzył to stanowisko

również w uzasadnieniu trafnie wskazując jednocześnie, że wymóg ten nawiązuje ściśle do treści zasady ustrojowej wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP. Dodatkowo, Prokurator Generalny zasadnie wskazał, że z przepisu tego wyprowadzana jest pochodna zasada zaufania obywatela do państwa, z którą wiąże się bezpośrednio zasada bezpieczeństwa prawnego. W myśl tej zasady, prawo stanowione i stosowane powinno być w ten sposób, aby możliwa była przewidywalność działań organów państwa, a przez to także prognozowanie działań własnych zainteresowanego (zob. wyrok TK z 20 stycznia 2009 r., P 40/07, OTK ZU 2009, nr 1, poz. 4, Dz.U. 2009, nr 11 poz. 66). Jak zaznaczył Prokurator Generalny, „[b]ezpieczeństwo prawne winno być przy tym rozumiane nie tylko formalnie, jako przewidywalność działań władzy publicznej, ale także jako skuteczne zabezpieczanie dóbr życiowych człowieka i jego interesów”.

W uzasadnieniu Skarżący podniósł także, że „zasada ta wiąże się z ideą solidarności partnerów społecznych określoną w art. 20 Konstytucji, z której wyprowadzany jest nakaz poszukiwania mechanizmów równoważących interesy stron w sposób minimalizujący ewentualne antagonizmy, co może wymagać stanowienia właściwych regulacji ochronowych (tak m.in. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 marca 2008 r., K 32/05, OTK ZU nr 2/2008, poz. 27, Dz. U. z 2008 r., Nr 51, poz. 299)” (s. 9 skargi, k. 16).

Skarżący na podstawie tych ogólnych stwierdzeń doszedł do słusznego wniosku, że normy chroniące konsumentów, realizujące przedmiotowe zasady, mają na celu zapewnienie równowagi między profesjonalnym uczestnikiem obrotu, jakim jest przedsiębiorca, a konsumentem. Odnosząc to stwierdzenie do przedmiotowej sprawy wskazano, że „wydanie przez Sąd orzeczenia, nakładającego na stronę będącą konsumentem obowiązek zapłaty, bez badania prawidłowości stosunku podstawowego z uwagi na istniejące wątpliwości, co do jego uczciwego charakteru, z którego wynika zobowiązanie, w sytuacji, gdy jego drugą stroną jest przedsiębiorca, jest niewątpliwie sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. Skarżący ponadto zauważył, że w przedmiotowej sprawie niewystarczające okazały się regulacje mające na celu „ochronę interesów konsumentów w sytuacji, gdy działania przedsiębiorcy wykonującego m.in.

działalność w zakresie udzielania pożyczek gotówkowych godzą w interesy ogólnospołeczne i dotyczą szerokiego kręgu uczestników rynku”.

W okolicznościach niniejszej sprawy stwierdzić należy, że pozwany jako konsument, zawierając umowę pożyczki mógł być przekonany, że skoro państwo nie zabrania prowadzenia określonego rodzaju działalności, w postaci udzielania pożyczek przez podmioty inne niż banki, jego interes jest należycie chroniony przez państwo przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, które mogą być stosowane przez przedsiębiorców. Tymczasem sąd wydający zaskarżony nakaz zapłaty z weksla, nie uwzględnił faktu, iż pozwany jest konsumentem i że jako słabsza strona umowy podlega ochronie, która w przypadku postępowania toczącego się przed sądem powinna polegać na weryfikacji czy dochodzone roszczenie jest zasadne oraz czy nie doszło do naruszenia przepisów chroniących konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Nie uwzględniając zatem konsumenckiego charakteru stosunku podstawowego, sąd nie wywiązał się z obowiązku wynikającego z art. 76 Konstytucji RP w związku z unormowaniami art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, ograniczając się jedynie do formalnego sprawdzenia, czy weksel przedłożony przez powódkę został należycie wypełniony, a jego treść i prawdziwość nie budzą wątpliwości. Wobec uznania przez TSUE, iż w okolicznościach takich jak w przedmiotowej sprawie tj. gdy istnieją wątpliwości co do zasadności roszczenia opartego na wekslu własnym, który to weksel służy zabezpieczeniu wierzytelności wynikającej z umowy nabycia akcji, a który początkowo został wystawiony przez wystawcę jako weksel *in blanco*, a następnie uzupełniony przez remitenta (przedsiębiorcę), sąd ten powinien z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter (zob. wyrok z 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, pkt 40 oraz 77) przyjąć należy, że - w świetle art. 2 Konstytucji – sąd nie chronił należycie zaufania, jakie konsument ma prawo w nim pokładać.

Sposób zastosowania obowiązujących przepisów przez sąd jaki miał miejsce w przedmiotowej sprawie spowodował zatem, że pozwana, jako konsument, znalazła się w „pułapce”, bowiem będąc już stroną uprzednio zawartej umowy, na etapie postępowania sądowego została *de facto* pozbawiona należytej ochrony, tj. sąd wydał nakaz zapłaty z weksla, tym samym rozstrzygnął sprawę ignorując

konsumencki charakter stosunku wiążącego pozwanego z powodem. W rozpatrywanej sprawie, w świetle art. 2 w zw. z art. 76 Konstytucji i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, pozew o zapłatę został wydany bez uwzględnienia konsumenckiego charakteru zobowiązania umownego. Tymczasem w sprawie zaistniały okoliczności uzasadniające skierowanie sprawy do postępowania zwykłego. Do pozwu nie dołączone były bowiem żadne dokumenty pozwalające na zbadanie treści stosunku podstawowego ani prawidłowości wypełnienia weksla (deklaracja wekslowa). Do pozwu załączono jedynie wezwanie do wykupu weksla wraz z potwierdzeniem jego doręczenia. Z treści wezwania do wykupu weksla wynika natomiast, że pozwana została wezwana do zapłaty kwoty 1.479 zł. Ponadto w jego treści wskazane zostało, że weksel *in blanco* został wypełniony „zgodnie z odpowiednimi postanowieniami w/w umowy oraz deklaracji wekslowej”, wraz z informacją, że w przypadku niezapłacenia ww. kwoty w wyznaczonym terminie sprawa zostanie skierowana na drogę sądową.

W takich okolicznościach, sąd powinien skierować sprawę do postępowania zwykłego a nie wydawać nakaz zapłaty z weksla. Sąd posiadając w/w informacje z łatwością mógł ustalić, że sprawa dotyczy umowy konsumenckiej oraz że istnieją wątpliwości co do postanowień umowy nabycia akcji, co obligowało go do zbadania z urzędu czy postanowienia umowy pożyczki mają nieuczciwy charakter.

Wobec niezbadania przez Sąd Rejonowy w L. materialnej podstawy roszczenia wynikającego z weksla i przyjęcie za prawdziwe twierdzeń powódki przytoczonych w pozwie, pomimo że budziły one uzasadnione wątpliwości co do tego, czy umowa pożyczki zawarta z pozwaną jako konsumentem, nie zawierała niewiążących ją klauzul niedozwolonych, o których mowa w art. 385¹ - 385³ k.c., art. 36a u.k.k. oraz wobec niezbadania z urzędu możliwej nieważności czynności prawnej - umowy pożyczki i wobec jej sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, pozew w postępowaniu nakazowym z weksla wykorzystany został jako instrument, który zwiększył dysproporcje pomiędzy partnerami społecznymi. W ten sposób, sąd orzekający w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, będącej w świetle art. 2 Konstytucji RP demokratycznym państwem prawnym urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, i którego obowiązkiem jest m.in. ochrona konsumentów, wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie

słabszej pozycji konsumenta - który nie był w stanie się skutecznie bronić.

W przedmiotowej sprawie zatem już tylko z tego powodu, zasadnym jest uznanie, iż uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Dokonując teraz wyważenia racji, jakie w świetle art. 2 Konstytucji przemawiają za utrzymaniem w mocy prawomocnego nakazu zapłaty sądu wydanego z naruszeniem art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, a ogółem racji wynikających w świetle orzecznictwa TK z integralnie pojmowanej zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a przemawiających za tym, by ten nakaz zapłaty uchylić, należy jednoznacznie stwierdzić, że uchylenie tego będzie proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność decyzji jurysdykcyjnych z art. 2 Konstytucji RP.

Sąd Najwyższy przychylił się do wyrażonego wcześniej stanowiska, że istotną przesłanką dla takiego wniosku jest fakt, że akceptacja praktyki orzeczniczej, polegającej na wydawaniu nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi na podstawie samej tylko treści weksla przedstawionego przez przedsiębiorcę, bez kontroli treści umowy, na podstawie której doszło do jego wystawienia, mogłoby doprowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i zagrozić zbiorowym interesom konsumentów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20). Powyższe stwierdzenie odnieść należy także do nakazu zapłaty, który tym bardziej nie może być wydawany przeciwko konsumentowi wyłącznie na podstawie samej tylko treści weksla przedstawionego przez przedsiębiorcę, bez kontroli treści umowy, na podstawie której doszło do jego wystawienia, w szczególności w sytuacji, gdy okoliczności sprawy budzą wątpliwości co do tego, czy umowa pożyczki zawarta z konsumentem, której spłaty zabezpieczenie stanowił weksel, nie zawiera niewiążących klauzul niedozwolonych.

Wobec powyższego, zasadnym jest uznanie, iż uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Skarżący podnosząc zarzut naruszenia art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 3 k.c. wniósł o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w L. W rozpoznawanej sprawie ustalono, że art. 37¹ § 1 k.p.c. nie ma zastosowania, dlatego Sąd Rejonowy w L. nie jest właściwy miejscowo do rozpoznania przedmiotowej sprawy. W konsekwencji, na podstawie art. 27 k.p.c., sprawę należało przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w H., jako właściwemu miejscowo. Sąd Rejonowy w H. powinien skierować sprawę do rozpoznania w postępowaniu zwykłym, dokonać oceny materiału dowodowego, w szczególności treści umowy pożyczki, uwzględniając przepisy o ochronie konsumentów, w szczególności art. 36a u.k.k.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 w zw. z art. 115 § 1 i 1a u.SN w zw. z art. 2 oraz art. 76 Konstytucji RP, uchylił nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w L. z 29 grudnia 2017 r., II Nc [...], przekazując sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w H., jako właściwemu miejscowo.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

a.s.